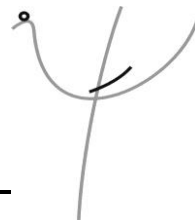

**Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva
a prevencie**

Ul. Kollárova č. 49, 036 01 Martin
t. č. 043/430 20 20, 430 20 21, 423 91 11, 0948 070 412, cpppamartin@gaya.sk, www.cpppamartin.sk

---

Šikanovanie na školách
(metodický materiál pre pedagógov)

Podľa uvedenej literatúry spracovala Mgr. Hreusová, metodička pre prevenciu CPPP a P Martin

Šikanovanie

Slovo šikanovanie pochádza z francúzskeho slova **chicane**, čo znamená **zlomyselné obťažovanie**, týranie prenasledovanie, byrokratické dodržiavanie litery predpisov. V našich podmienkach sa slovo šikanovanie používa v trochu inom význame. Predovšetkým ide o rôzne nešváry, ktoré sa rozmohli medzi vojakmi v armáde, učňami v internáte, ale i medzi školskou mládežou.

Ku šikanovaniu medzi žiakmi dochádza v ústraní /v šatni, na WC/, kde nechodí pedagóg poverený dozorom, kde je prítomná len obeť a agresor alebo skupina agresorov. Často sa však týranie spolužiaka odohráva v triede medzi ostatnými spolužiakmi. Títo sa nepostavia na ochranu obete buď z ľahostajnosti, zo strachu alebo preto, že im je spolužiak nesympatický. Časť triedy sa na šikanovaní veľmi dobre zabáva. Mnohokrát pri dverách stojí hliadka, ktorá dá signál, že ide učiteľ.

Charakter šikanovania v školách

Šikanovanie sa vo väčšej alebo menšej forme vyskytuje skoro všade. Kroky usilujúce sa o nápravu však bývajú často chybné, a teda neúčinné. Pedagóg, často aj rodič sa dozvedá o šikane iba ojedinele, a to len vtedy, ak sa samovoľne prevalí nejaký extrémny prípad.

Presné zmapovanie situácie v školách je mimoriadne ťažké. Je to dané predovšetkým tým, že šikanovanie je skryté. Dozvedáme sa len o pokročilých štádiách a formách šikany a to podľa odhadov výskumov len 20 % prípadov. Je jasné, že **všetky útoky sa odohrávajú v neprítomnosti pedagóga. Nemali by sa preto podceňovať ani najmenej nápadné signály.**

Pedagógovia sa nesmú nechať zmiast' a prijať vonkajšie zdanie, že obeť si za to môže sama

Prečo vlastne dochádza k šikanovaniu?

1. Je to **tlak kolektívu**, ktorý núti chlapca, aby sa správal tak, ako sa od muža očakáva, teda aby sa nebál úderu a aby ho v prípade potreby tiež sám vedel dať.
2. **Túžba po moci** – pranie ovládať druhého človeka . Ide o mocenský motív – sama moc „chutí“.
3. **Motív krutosti** – človeku robí potešenie, keď vidí druhého trpieť.
4. **Zvedavosť** – týrať druhého človeka je tak trochu experiment ako sa bude správať v strachu, ponížení.

5. So zvedavosťou súvisí **nuda a túžba po stále silnejších, vzrušujúcejších zážitkoch**, po senzácii.

Šikanovanie charakterizujeme ako

1. **Choré správanie** – pri ktorom jeden alebo viac žiakov úmyselne, väčšinou opakovane týra, ponižuje a zotročuje spolužiaka alebo spolužiakov. Používa na to agresiu a manipuláciu.
2. **Závislosť** – jej hlavnou stratégiu je skryť vlastný strach a zároveň využiť strach iného.
3. **Porucha vzťahov v skupine**, ktorá je vždy ťažkou poruchou skupinového organizmu. Cesta prevencie a nápravy musí mať v tomto prípade systémovú povahu. Terapia musí smerovať k liečbe celej skupiny a jej vzťahov vo vnútri i k okolitému svetu.

Vznik a stupne šikanovania:

Ak chceme nejaké onemocnění alebo poruchu úspešne liečiť, musíme vedieť tento jav diagnostikovať. Šikanovanie sa môže objaviť takmer v každej skupine a podmienky k jeho vzniku môžu byť celkom bežné a nenápadné.

1. stupeň – zrod ostrakizmu

V novej skupine dochádza k integrácii a diferenciacii jej členov. Veľmi skoro sa objavia silnejší, dominantnejší jedinci, ale aj jedinci menej obľúbení, utiahnutí, nevýrazní. Títo sa ocitnú na tzv. sociometrickom chvoste skupiny /čierna ovca, outsider /. A práve v tradičnej výchove, ktorá cielene nepracuje so vzťahmi v rámci skupinovej dynamiky, dostanú sa slabší jedinci na chvost a ako prví zažijú prvky šikanovania. Tento jav sa nazýva **ostrakizmus**. Na začiatku ide o nenápadné formy psychického násillia, ignorovania ....

2. stupeň - fyzická agresia a pritvrdzovanie manipulácie

V náročných situáciách napr. v období skúšania, písomiek začnú ostrakizovaní jedinci slúžiť ako ventil, na ktorých sa hlavne vodcovia odreagovávajú.

Pri dlhšom pobyte skupiny na zájazdoch, brigádach... na zahnanie nudy, spestrenie sa zvyšuje tlak na ostrakizovaných jedincov skupiny.

Ak sa v triede zide niekoľko agresívnych jedincov, ktorí v rámci svojej prirodzenosti začnú spolupracovať pri používaní rôznych foriem násilia proti slabším. Robia to pre svoje uspokojenie a získanie dominantného postavenia. Ďalší vývoj v skupine bude záležať od postoja ostatných členov skupiny a triedneho učiteľa.

Ak triedny učiteľ dokáže jednotlivcov a skupinu kvalifikovane diagnostikovať, viesť a usmerňovať a ak v skupine existuje súdržnosť a kamarátske vzťahy, vtedy rozvoj šikanovania nehrozí.

3.stupeň - **klúčový moment vytvorenia jadra skupiny**

Ak sa nezabráni rôznym manipuláciám a často aj fyzickej agresii jednotlivcov, skupina agresorov vytvorí **agresívne jadro skupiny**. Jej členovia začínajú už systematicky spolupracovať a rozvíjať formy agresie. Ak sa do tej doby nesformuje silná pozitívna podskupina, ktorá by dokázala byť aspoň rovnocenným partnerom - agresorom, čo sa týka svojho vplyvu v skupine, ťaženie agresorov bude pokračovať. **Na tomto stupni môže mať nečinnosť učiteľa katastrofálne následky.**

4.stupeň –**väčšina prijíma normy agresorov**

Ak sa v skupine nevytvorila silná podskupina zdravého jadra, podskupina agresorov získa dominantné postavenie. Normy a praktiky agresorov sú prijímané väčšinou členov skupiny a stávajú sa nepísaným zákonom.

5.stupeň – **totalita, dokonalé šikanovanie**

Dochádza k rozdeleniu skupiny na „vodcov“ a „plebs“. Vodcovia môžu spôsobiť bolesť, príkoria..., ostatní sa nebránia, trpia zo strachu. U najviac atakovaných jedincov sa objavujú psychosomatické poruchy, prejavy choroby, záškoláctva.

V tomto štádiu absolútne zlyhal nielen triedny učiteľ, ale aj celý pedagogický zbor.

Druhy šikanovania

Krátkodobé šikanovanie

Prejavuje sa v situáciách:

-nový prírastok do rodiny

-úmrtie príbuzného

-nuda, frustrácia

-rozvod rodičov

-zneužívanie akéhokoľvek druhu, môže priviesť dieťa k snahe odreagovať sa od reality práve šikanovaním iných

-k šikanovaniu sa môže uchýliť aj dieťa, ktoré sa snaží o odplatu

Dlhodobé šikanovanie

Z detí sa stávajú chronickí trýznitelia prevažne z týchto príčin:

- rozmaznanosť, egocentrizmus
- málo lásky a negatívne postoje rodičov k dieťaťu
- tolerancia agresívneho správania sa zo strany dospelých
- znášanie fyzických, psychických trestov, prípadne aj sexuálneho zneužívania zo strany dospelých
- pocity neistoty, nízka miera sebaúcty, sebadôvery
- uprednostňovanie výkonu a úspechu dieťaťa pred hodnotou samotného dieťaťa
- nemožnosť prejavovať svoje city /zakazujeme deťom smiech, plač, smútok/

Preventívne stratégie

Počas školskej dochádzky zažije šikanovanie veľké percento detí. Preto je rozumné riešiť tento problém so všetkými žiakmi

1. Zameranie pozornosti na nových a nastupujúcich žiakov

Pre deti je nástup do školy, prechod na iný stupeň alebo prechod z inej školy očakávaním pozitívnych zážitkov. Prvákov trápia staršie deti, pri vstupe nových piatakov na II. stupeň, ešte viac to platí o dieťaťu, ktoré zmení školu a ocitne sa v kolektíve rovesníkov, kde nikoho nepozná.

V škole je vhodné:

- organizovanie výučby mladších a starších ročníkov v rôznych častiach školy
- rozvrhnutie veľkých prestávok
- určenie žiaka – kamaráta, ktorý pomôže novému žiakovi

2.Vytvorenie spolupracujúcej triedy

Spolupracujúca trieda predpokladá rozvíjanie nasledujúcich zručností a schopností:

- sebaúcta a úcta k druhým,
- komunikácia,
- asertivita,
- nezaujatosť a kritické myslenie,

- empatia,
- spolupráca,
- nenásilné riešenie konfliktov .

To je možné dosiahnuť týmito spôsobmi:

- využívať hry a cvičenia vyžadujúce spoluprácu detí
- zaradovať skupinové práce v škole a mimo nej /projekty/
- uskutočniť pre deti výcvik asertivity /etická výchova/
- spoločne diskutovať a riešiť záležitosti triedy /triednicka hodina/
- učiť deti relaxovať a odbúrať napätie a stres

3.Zvyšovanie sebavedomia detí

Veľa detí, ktoré sa stanú obeťami šikany, má znížené sebavedomie a pocit menejcennosti. Mali by sme sa pokúsiť vytvoriť klímu, kde by čo najviac detí malo dostatok sebadôvery.

Odporúča sa:

- udeľovanie pochvál za výkony aj v mimoškolskej činnosti
- učitelia pochvália a ocenia deti za pozitívny prístup dieťaťa k druhým, spoluprácu

4.Skvalitnenie prestávok

Čas, ktorý deti strávia na prestávkach, tvorí nemalú časť ich pobytu v škole. Prestávky znamenajú čas trávený v triede bez učiteľa. V súvislosti s prestávkou si treba premyslieť nasledujúce okruhy:

Zlepšenie organizácie času tráveného na prestávke

- oddeliť prestávky starších a mladších žiakov
- zvažovať alternatívne spôsoby „nástupu k odchodu“ , postupné opúšťanie priestorov
- staršie deti by mohli pomôcť organizovať hry detí cez prestávky

Zlepšenie dozoru učiteľov

Zlepšenie prostredia

- trvalo zabudované športové vybavenie /pingpongové stoly/
- k dispozícii jednoduché športové vybavenie /obruče/
- vyhradiť miesto na „pokojné činnosti“ /lavičky na čítanie/

5.Zahrnutie do učebných osnov

Najmä predmety jednotlivých výchov poskytujú možnosti na zaradenie tematiky šikany. Vhodným nápadom môže byť aj celodenný program „Deň bez násilia“, kde by celý deň prebiehali diskusie detí a dospelých, premietali sa filmy, zaradilo sa písanie príbehov, tanec, šport na tému bez násilia, agresie a šikanovania .

Prevenca pri šikanovaní je jednoduchšia a účinnejšia, než proti zlu potom bojovať.

Prevenciu robíme všade tam, kde zatiaľ k šikanovaniu ešte nedochádza, ale i tam, kde k nej preukázateľne došlo.

V záujme dosiahnutia cieľa platí:

- všetky aktivity smerom k žiakom sledujú zrušenie „mlčiacej väčšiny“ detí,
- triednické hodiny, besedy s odborníkmi poskytujú priestor na vštepovanie zásad účinných v prevencii šikanovania,
- posmievanie sa slabším a odlišným ľuďom je prejavom nekultúrnosti,
- niektorí jednotlivci si dvíhajú svoje sebavedomie na úkor slabších jednotlivcov, pričom počítajú so strachom,
- oznámenie šikanovania pedagógom nie je žalovaním, ale povinnosťou,
- zamestnanci školy sú o prejavoch detského šikanovania poučení tak, aby včas rozpoznali prejavy záporného záujmu skupiniek. V podozrivých prípadoch požiadať riaditeľa školy o zosilnenie dozoru,
- deti, ktoré sa stali obeťami šikanovania, majú zabezpečenú pomoc cestou psychológa, triedneho učiteľa, výchovného poradcu,
- triedni učitelia a výchovní poradcovia pri riešení prípadov šikanovania zásadne nekonfliktným spôsobom spolupracujú s rodičmi postihnutých detí a s rodičmi iniciátorov. Pohovor je orientovaný na správnu výchovu, nie obviňovanie vinníkov.

V triede a škole posilňujeme demokraciu

V našej spoločnosti sa ešte len učíme demokraticky myslieť a konať. Vo výchove k demokracii ide o štýl komunikácie učiteľa so žiakmi a s ich rodičmi.

V odbornej literatúre nájdeme tieto **zásady výchovy k demokracii**:

1. Pýtať sa žiakov na ich názory a priania, trpezlivo počúvať, diskutovať, vysvetľovať. Ak má žiak pravdu, učiteľ má byť pripravený uznať si vlastnú chybu a podľa potreby sa ospravedlniť.
2. Dávať žiakom možnosť voľby.
3. Pestovať žiacku samosprávu. V triede je triedna samospráva, ktorá má určité práva a povinnosti. V škole je to žiacky parlament.
4. Otvorene informovať rodičov o problémoch školy i o nepríjemných udalostiach, o chybách, ku ktorým došlo. O nebezpečenstve šikanovania majú byť rodičia informovaní čo najskôr.
5. Umožniť rodičom čo najčastejší prístup do školy.
6. Podnecovať aktivitu rodičovskej a školskej rady, radiť sa s nimi, žiadať ich o pomoc.
7. Navodzovať dobré vzťahy medzi žiakmi rôznych národností a etnických skupín.

V podstate ide o **vštepovanie základných hodnôt** – úcta ku každej ľudskej bytosti, solidarita, obetavosť. Základom je **osobný príklad učiteľa**.

Spolupráca vo výchovnom procese

Dôležitou zásadou prevencie šikanovania je uplatňovanie spolupráce v edukačnom procese. Žiaci sú rozdelení do pracovných skupín, spoločne riešia úlohy, pričom úspech závisí od všetkých jej členov. Učiteľ môže požiadať, aby výsledok práce prezentoval ktorýkoľvek jej člen. Skupiny zostavuje učiteľ tak, aby zloženie skupín bolo podľa možnosti rovnocenné. Zároveň dbá, aby sa v skupine nestretlo viac agresorov, alebo obeť a agresor.

Pedagogický dozor

Jednoduchý, ale preventívny prostriedok, je dozor pedagógov na chodbách počas prestávok. Je potrebné, aby učiteľ poznal nebezpečné zóny na svojej škole a počas dozoru sa zameral hlavne na tieto miesta. Pedagogický dozor sa musí vykonávať sústavne.

Varovné signály

Pre orientáciu rodičov uvediem prejavy dieťaťa, ktoré môžu mať vzťah k šikanovaniu. Čím viac sa ich objaví, tým je riziko väčšie. **Dôležité je, aby ich rodičia neprehliadli.**

Podozrivé prejavy

Za dieťaťom nechodí domov žiadny spolužiak, zdá sa, že nemá žiadnych kamarátov.

Dieťa je zarazené, smutné až depresívne, nehovorí o tom, čo sa deje v škole

Zle zaspáva, má poruchy spánku, snívajú sa mu hrôzostrašné sny.

Dôjde k výraznému zhoršeniu prospechu, je nesústredený, bez záujmu .

Často ho pred odchodom do školy alebo po príchode pobolieva hlava, brucho atď.

Dieťa často navštevuje lekára, objavuje sa aj neospravedlnená absencia.

Dieťa chodí do školy alebo zo školy obchádzkou.

Prichádza zo školy s potrhaným oblečením, poškodenými školskými pomôckami, alebo bez nich.

Často mu nevychádza vreckové, stráca ho, požaduje ďalšie peniaze.

Dieťa prichádza domov hladné ,a to aj vtedy, keď dostáva desiatu a obedy má zaistené.

Nedokáže uspokojivo vysvetliť svoje zranenia – modriny, narazenú kosť, ľahký otras mozgu, popáleniny na ruke a pod.

Vyhráža sa samovraždou, alebo sa o ňu dokonca pokúsi.

Zatiaľ sme hovorili o situácii, keď dieťa rodičom nič nepovie. Sú však prípady, hlavne na začiatku, keď dieťa nájde silu a odvalu a snaží sa rodičom so svojim trápením zdôveriť. Rodičia by nemali v tejto ťažkej chvíli sklamať! Mali by vedieť, že hovoriť o podrobnostiach svojho ponižovania a týrania je pre ich dieťa veľmi ťažké. Mali by ho preto počúvať, prejavovať podporu a brať všetko, čo hovorí vážne. Rodičia často reagujú nevhodne – nedôvera, nerozhodnosť. **Správny postoj je však iba jeden – stáť pevne za svojim dieťaťom.**

Účastníci šikanovania

Agresor

-ten kto šikanuje, často týra alebo obťažuje fyzicky alebo slovne

-najčastejšie je to chlapec, ale výnimkou nie je ani dievča

-telesne zdatný chlapec

-trpí pocitmi menejcennosti, závidí kamarátom úspechy

-väčšinou je sebaistý

-prevláda v ňom túžba dominovať, ubližovať druhým je pre neho radosťou

-ľahko sa urazí, vidí agresiu proti sebe aj tam, kde nie je

- podvádza, použije akékoľvek výhovorky, len aby dosiahol svoje

Práca s agresorom

Veľmi vážnym pedagogickým problémom sú deti, ktoré sa zúčastňujú na šikanovaní. Tieto deti treba neustále pozorne sledovať a zakročiť hneď pri prvom náznaku recidívy.

Hlavnou úlohou pedagóga je tmiť agresívne sklony týchto detí. Řičan odporúča najmä tieto postupy:

1. Používať čo najviac pochvál. Pochválime ich, najmä ak pozorujeme, že zvládli svoju impulzivitu v provokujúcej situácii .

2. Zamestnať ich činnosťou, ktorá je pre nich atraktívna a v ktorej môžu byť uspešní, prípadne i vyniknúť.

3. Učiť ich sociálnym spôsobilostiam. Cesta k úspechu je dlhá a neistá, zato i každá pozitívna zmena má veľkú cenu pre samotné dieťa.

4. Povzbudiť empatiu. Tieto deti len ťažko chápu, ako veľmi trpia ich obeť. To nezmeníme žiadnou represiou. Treba, aby sme im poskytli skúsenosť osobnej citovej náklonnosti, vedomia, ktoré im chýba predovšetkým v rodine

5. Pomáhať im, aby si budovali osobnú perspektívu, aby vedeli, čo čakať od budúcnosti.

Obet' šikanovania

Obet'ou šikanovania sa môže stať ktokoľvek.

1. Dieťa, ktoré je dlhšiu dobu objektom agresie iných. Je terčom posmievania, zosmiešňovania.
2. Dieťa, ktoré prišlo do zohratého kolektívu.
3. Dieťa s prednosťou alebo odlišnosťou /vyniká v určitom predmete, handicapované, zo sociálne slabšej rodiny, odlišnej rasy / .

Existujú dva typy obetí šikanovania. Prvý typ - **dieťa je pasívne**, úzkostné, neisté. Nie je schopné brániť sa. Druhý typ – **obet' je provokujúca**. Dráždi iné deti, posmieva sa im. Ak sa na ňu zaútočí, bráni sa.

Obete šikanovania :

- sú deti tiché, plaché, citlivé, pri problémoch s inými sa stiahnu, ustúpia,

- majú nízke sebavedomie,
- v škole majú málo dobrých kamarátov, sú osamelé a ťažko sa presadzujú medzi rovesníkmi,
- majú odmietavý postoj k násiliu, vyhýbajú sa tvrdým športom,
- zvláštnu skupinu tvoria obeť, ktoré sú tiež agresormi. Zúčastňujú sa na šikanovaní iných a v kolektíve sú neoblíbení,
- deti, ktoré sú nadmerne ochraňované rodičmi a učiteľmi.

Zvládnutie šikanovania a spôsoby vyšetrovania

Ak pedagóg zistí u detí typické príznaky, musí ihneď konať. Myslieť si, že dieťa z toho vyrastie, je ilúziou. Šikanovanie spravidla vyšetruje a rieši triedny učiteľ, ktorý si vyžiada informácie od všetkých vyučujúcich. Ku každému závažnejšiemu prípadu je potrebné prizvať výchovného poradcu, prípadne školského psychológa. Počínanie pedagóga má mimoriadny výchovný význam. Aby bol boj proti šikanovaniu úspešný, je potrebná zapojiť doň nielen školu, ale aj rodičov a celé okolie, ktoré žiakov obklopuje.

Vyšetovanie šikanovania býva ťažké, postupuje sa podobne ako pri policajnom vyšetovaní, samozrejme šetrnejšie.

Pri vyšetovaní je potrebné dodržať hlavné zásady:

1. Chrániť zdroj informácií – neprezradiť ho.
2. Prezradiť čo najmenej o tom, čo už nám je doposiaľ známe a overené.
3. Vypočuť poškodeného, obvineného a svedkov každého osobitne a neskôr ich výpovede konfrontovať
4. Výsledky výpovede starostlivo zaznamenať

Rozhovor s obeťou

Predovšetkým pohovoriť si s tým, kto o šikanovaní informoval – nechať ho hovoriť vlastnými slovami – povzbudiť ho:

- vypytať sa na podrobnosti – okolnosti
- čo sa dialo presne opísať
- kde sa to dialo, kto čo urobil a hovoril
- kto pri tom bol, čo k tomu viedlo
- prečo sa prítomní správali tak, ako sa správali

Zameriame sa na vzťah informátora k obeti i k agresorovi, zvážime, či je informácia vierohodná. Pozor, či nejde o falošné udanie!

Obet' ubezpečíme -o svojej podpore, ochrane, spýtame sa jej, ako si predstavuje našu pomoc.

Ak sú viditeľné poranenia, treba odfotografovať. Obet' prehovoríme, aby súhlasila so zverejnením svojho udania. I keď sa nepodarí agresorov usvedčiť, zvyčajne je nádej, že so šikanovaním prestanú. Obet' zažije veľkú úľavu danú tým, že „je to vonku“ a niečo sa s tým robí.

Rozhovor s agresorom

učiteľ si nechá od každého porozprávať, čo sa dialo – je možné nechať im to napísať, vypočuť aj ostatné deti, ktoré sa na šikanovanie len pozerali, ale individuálne v rozhovoroch čo najmenej prezrádzať.,
klásť konkrétne otázky, typu – kto?, kedy?, kde?, nepoužívať otázky, na ktoré by deti odpovedali áno, nie, neviem.,

Pedagóg, ktorý vyšetruje šikanovanie, nesmie prepadnúť spravodlivému hnevu natoľko, že prestane byť objektívny.

Zásah proti šikanovaniu

Úloha školy

1. **Zachováme pokoj.** Rozčúlená reakcia učiteľa môže byť zdrojom zábavy pre agresorov.
2. Jasne dáme najavo nesúhlas, **odsúdime čin**, nie páchatel'a. Odsúdenie môžeme urobiť niekoľkými (aj nacvičenými vetami) *Sklamal si ma. Hnevám sa na Teba.*
Snažíme sa na agresorovi nájsť niečo pozitívneho a na to nadviazať.
3. Každý vážnejší prípad šikanovania oznámi triedny učiteľ riaditeľ'ovi školy, ktorý rozhodne o ďalšom postupe (napr. oznámi na políciu...)
4. Snažíme sa obet' uchrániť pred ďalším hrubým násilím. Napr.:
  - oslobodíme dieťa na niekoľko dní zo školskej dochádzky,
  - umožníme skorší odchod z vyučovania, aby sa nestretlo s agresormi,
  - posilníme dozor cez prestávky na miestach, kde dochádza k šikanovaniu,
  - zabránime stretnutiam útočníka a obete, pokiaľ sa problém nevyrieši.

5. Musí sa uskutočniť individuálny rozhovor triedneho učiteľa s agresorom – **nie pred triedou.**

U detí v mladšom školskom veku môžeme použiť dohováranie – dieťa si uvedomí, že prekročilo hranicu zábavy. U detí v staršom školskom veku bude dohováranie neúčinné.

Rozhovor môže obsahovať i hrozbu sankciami, resp. trestami, ktoré musia byť jasné a zrozumiteľne vysvetlené. Celá záležitosť má byť čo najrýchlejšie trestom „vybavená“ a nemá sa deťom neustále pripomínať.

Medzi sankcie môže patriť:

- zdržanie dieťaťa v škole po vyučovaní,
- vylúčiť dieťa z nejakej akcie, na ktorú sa teší,
- počas prestávok bude dieťa v blízkosti pedagóga
- preloženie na inú školu
- oznámiť na políciu

6. Individuálny rozhovor s obeťou **šikanovania**. Povzbudíme ho, aby si našlo viac kamarátov, aby sa vyhýbalo miestam a situáciám, kde dochádza k šikanovaniu. Pri opakovanom šikanovaní to neodkladne ohlási dospelému, ktorému dôveruje.

7. Uskutočíme **rozhovor s rodičmi agresora**. Rozhovor vedie riaditeľ školy. Ak rodičia nejavia ochotu spolupracovať a nekriticky obhajujú svoje dieťa, rozhovor zbytočne nepredlžujeme. Nevhodné je začať obviňujúcim tónom. Celú situáciu vykreslíme reálne. Dohodneme spoločný postup a výsledok písomne zaznamenáme. Rodičom dáme zápis podpísať.

8. Rozhovor s rodičmi obeť. Ubezpečíme ich, že škola urobí všetko pre to, aby sa situácia vyriešila. V závere sa dohodne spoločný postup.

9. Stretnutie agresorov, obeť a rodičov z oboch strán, za prítomnosti pedagóga, riaditeľa. Je to veľmi náročné na autoritu a na umenie komunikovať.

10. Prerokovanie záležitosti s rodičmi žiakov celej triedy za prítomnosti viacerých učiteľov. Cieľom je zapôsobiť na deti prostredníctvom rodičov tak, aby nepripustili pokračovanie šikanovania. Aj samotní rodičia môžu navrhnúť spôsoby riešenia šikanovania.

11. Práca učiteľa v triede:

- oznámiť v triede, či a ako budú vinníci potrestaní,
- vyzvať triedu, aby nepripustila šikanovanie,
- vo vážnych prípadoch môže tento rozhovor so žiakmi viesť riaditeľ školy,
- zdôrazniť, že zodpovednosť za to, čo sa stalo, nesú všetci, ktorí boli pri tom prítomní.

12. Na hodinách **etickej výchovy a triednických hodín** je možné využívať hranie rolí. Deti si môžu prehrať situácie šikanovania. Môžu nacvičiť odolávanie nátlaku, ako sa vyrovnat' s provokáciami. Majú príležitosť „byť v koži toho druhého“ (útočník hrá obeť a naopak).

13. Pomoc **obetiam šikanovania** realizujeme individuálnym poradenstvom pre obeť a rodičov v pedagogicko-psychologických poradniach.

14. Je dôležité, aby si učiteľ **viedol** o každom prejave šikanovania v jeho triede **podrobné záznamy**.

Obsah

Šikanovanie:.....	1
Vznik a stupne šikanovania:.....	2
Druhy šikanovania:.....	3
Preventívna stratégia:.....	4
Varovné signály:.....	7
Účastníci šikanovania:.....	7
Zvládanie šikanovania a spôsoby vyšetovania:	8
Zásah proti šikanovaniu:.....	9

Použitá literatúra:

- Eliottová, M: Jak chránit své dítě. Praha, Portál 1994
- Martin, M. a kol.: Jak řešit problémy dětí se školou. Praha, Portál 1997
- Říčan, P.: Agresevita a šikanovanie medzi detmi. Trnava, Edukatio, 1998
- Kolář, M.: Skrytý svět šikanování ve školách. Portál, Praha 1997
- Verbovská: Šikanovanie na školách MC, Prešov 2000

6. O šikanovaní a vydieraní som rozprával(a):
- so spolužiakmi
  - s učiteľmi, vychovávateľkou
  - s rodičmi, príbuznými
  - nepovedal(a) som to nikomu, prečo?.....
7. Ja sám(a) som v nedávnej minulosti(kedy?).....
- počul(a) o šikanovaní
  - bol(a) som svedkom vydierania a šikanovania
  - bol(a) som vydieraný(á) alebo šikanovaný(á)
  - nebol(a) som vydieraný(á) alebo šikanovaný(á)
8. Bol(a) som už obeťou vydierania, šikanovania:
- nie
  - jedenkrát, neskôr sa to už neopakovalo
  - viackrát
  - som vydieraný(á) a šikanovaný(á) sústavne
9. Ak ťa šikanujú, kto to je? (pokiaľ chceš môžeš uviesť aj mená)
- spolužiak
  - niekto z inej triedy
  - niekto dospelý
  - nechodí do našej školy
  - niekto iný
10. Chcel(a) by som, aby šikanujúci spolužiaci boli potrestaní:
- verejným pokarhaním pred všetkými žiakmi triedy, školy
  - riaditeľským pokarhaním
  - bola im znížená známka zo správania
  - preradením na inú školu
  - neboli potrestaní, lebo ja sám(a) by som sa takto správal(a) voči slabším spolužiakom
  - neboli vôbec potrestaní
  - oznámením ich rodičom a pohovorom s nimi
  - iné návrhy
(aké).....
11. Napíšte svoj vlastný názor – prečo sa šikanovanie na vašej škole vyskytuje a čo s tým:
- príčiny
.....
.....
  - ako by sa to dalo odstrániť
.....
.....
12. Ak by si mal(a) čarovnú paličku, čo by si zmenil(a) vo vašej škole, triede:
.....
.....

DOTAZNÍK PRE UČITEĽOV – SPRÁVANIE CEZ PRESTÁVKU

1. Sú v škole nejaké priestory, ktoré cez prestávky spôsobujú zvláštne problémy?

.....

2. Sú v škole nejaké priestory, ktoré podnecujú kooperatívne správanie?

.....

3. Aké typy problémov sa cez prestávky vyskytujú najčastejšie?

.....

4. Ako sú tieto problémy riešené?

.....

5. Čo môžu robiť deti cez prestávky, keď prší?

.....

6. Všimli ste si v priebehu doby ,čo učíte, nejaké zmeny v činnostiach, ktoré deti cez prestávky vykonávajú?

.....

7. Domnievate sa, že sa dá využitie času tráveného deťmi cez prestávky zlepšiť? ÁNO/NIE
 Pokiaľ áno, pokúste sa stručne vyjadriť svoje návrhy.

.....

.....

8. Koľko % detí podľa vášho názoru:

a) rado trávi prestávku na ihrisku .....

b) je šikanovaných .....

c) by radšej ostalo v triedach .....

d) býva rado samé.....

/Pozn.: Súčet sa nemusí rovnať 100%/

15. Uveďte akékoľvek ďalšie pripomienky k problematike prestávok.

.....

Základný princíp, ktorý musí platiť na škole bez výnimky pre všetkých i pre rodičov:

„SME ŠKOLA, KDE SA ŠIKANOVANIE A VYDIERANIE NETOLERUJE“

Pred vyhlásením tohto princípu je dôležité predebatovať v celom pedagogickom kolektíve preventívne opatrenia a vypracovať komplexný prístup, či stratégiu.

Presné vymedzenie a ujasnenie si toho, čo budeme za šikanovanie považovať, aké prejavy správania zdefinujeme ako tvrdé šikanovanie.

Vzor: „Školská zmluva“

„Charta proti šikanovaniu“

1. Nebudeme tolerovať šikanovanie.
2. Nevysmievame sa nikdy nikomu.
3. Ak uvidíme, že je niekto šikanovaný, pokúsime sa tomu zabrániť, vyhľadáme pomoc.
4. Všetci žiaci máme právo na to, aby sme išli do školy a zo školy a neboli sme pritom šikanovaní.
5. Pri oznamovaní šikanovania nás učitelia pozorne vypočujú.
6. Budeme uznávať druhých spolužiakov bez ohľadu na rasu, náboženstvo, kultúru, postih.
7. Na triednických stretnutiach budeme otvorene hovoriť o problémoch, ktoré nás trápia.
8. Ostatných nebudeme umlčovať.
9. Sme škola, kde sa deti neboja hovoriť - šikanovanie je príliš vážna vec, aby sme ju neoznámili.

Meno, priezvisko.....

trieda.....

Školský rok.....

Nezabúdajte, že všetky deti majú právo na bezpečnosť svojej osoby. Povinnosťou nás dospelých je toto právo im chrániť.